

**O'ZBEKISTONDA ITALYAN TILINI O'QITISH: O'ZBEK VA RUS
TILLARIDA SO'ZLASHUVCHI TALABALAR GURUHLARI
MISOLIDA TADQIQOT**

Ergashova Baxora Sayfillo qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti dotsenti,

ergashova.baxoram@gmail.com

Giuseppe Maugeri

Urbino Universiteti professori,

giuseppe.maugeri@uniurb.it

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekistonda italyan tilini xorijiy til sifatida o'qitishning hozirgi holati, mavjud lingvistik va metodik muammolar hamda ta'lim jarayoniga raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt vositalarini integratsiyalash imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda o'zbek va rus tillarida so'zlashuvchi talabalarning italyan tilini o'zlashtirish jarayonidagi o'ziga xosliklariga alohida e'tibor qaratiladi. Xususan, ona tilining grammatik tizimi, sintaktik xususiyatlari, so'z boyligi va kommunikativ tajribasining chet tilini o'rganishga ta'siri yoritiladi. Shuningdek, talabalarning og'zaki nutqdagi faolligini oshirish, madaniyatlararo kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish hamda raqamli ta'lim resurslaridan samarali foydalanish masalalari ko'rib chiqiladi. Maqolada O'zbekistonning ko'p tilli ta'lim muhitiga moslashtirilgan, an'anaviy pedagogik yondashuvlar, interaktiv metodlar va sun'iy intellekt imkoniyatlarini uyg'unlashtiruvchi metodik tizimni ishlab chiqish zarurligi asoslanadi.

Kalit so'zlar: italyan tilini o'qitish, xorijiy til ta'limi, o'zbek tilida so'zlashuvchi talabalar, rus tilida so'zlashuvchi talabalar, lingvistik interferensiya, kommunikativ kompetensiya, madaniyatlararo muloqot, sun'iy intellekt, raqamli ta'lim.

Аннотация. В статье анализируются современное состояние преподавания итальянского языка как иностранного в Узбекистане, существующие лингвистические и методические проблемы, а также возможности интеграции цифровых технологий и инструментов искусственного интеллекта в образовательный процесс. Особое внимание уделяется особенностям усвоения итальянского языка студентами, говорящими на узбекском и русском языках. В частности, рассматривается влияние грамматической системы родного языка, синтаксических

особенностей, словарного запаса и коммуникативного опыта на изучение иностранного языка. Кроме того, исследуются вопросы повышения активности студентов в устной речи, развития межкультурной коммуникативной компетенции и эффективного использования цифровых образовательных ресурсов. В статье обосновывается необходимость разработки методической системы, адаптированной к многоязычной образовательной среде Узбекистана и объединяющей традиционные педагогические подходы, интерактивные методы и возможности искусственного интеллекта.

Ключевые слова: преподавание итальянского языка, обучение иностранным языкам, студенты, говорящие на узбекском языке, студенты, говорящие на русском языке, языковая интерференция, коммуникативная компетенция, межкультурная коммуникация, искусственный интеллект, цифровое образование.

Abstract. This article examines the current state of teaching Italian as a foreign language in Uzbekistan, the existing linguistic and methodological challenges, and the possibilities of integrating digital technologies and artificial intelligence tools into the educational process. Particular attention is paid to the specific features of Italian language acquisition among students who speak Uzbek and Russian. Specifically, the article explores how the grammatical system of students' native languages, syntactic features, vocabulary, and communicative experience influence foreign language learning. It also addresses ways to increase students' participation in oral communication, develop intercultural communicative competence, and make effective use of digital educational resources. The article highlights the need to develop a methodological framework adapted to Uzbekistan's multilingual educational environment, combining traditional pedagogical approaches, interactive methods, and the potential of artificial intelligence.

Keywords: Italian language teaching, foreign language education, Uzbek-speaking students, Russian-speaking students, linguistic interference, communicative competence, intercultural communication, artificial intelligence, digital education.

Kirish. Globallashuv, xalqaro akademik hamkorlik va raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi xorijiy tillarni o'qitish metodikasini takomillashtirishni taqozo etmoqda. Zamonaviy ta'lim jarayonida sun'iy intellekt, mobil ilovalar, videodarslar va interaktiv platformalar til o'rganuvchilarga

mustaqil bilim olish, grammatik qoidalarini o'zlashtirish, lug'at boyligini oshirish hamda o'z bilimlarini muntazam tekshirib borish imkoniyatini bermoqda. Biroq texnologik vositalarning keng qo'llanilishi o'qituvchining pedagogik faoliyatini to'liq almashtirmaydi. Aksincha, o'qituvchining vazifalari bilim berish bilan bir qatorda, o'quv jarayonini tashkil etish, individual ehtiyojlarni aniqlash, kommunikativ muhit yaratish va talabalarning rivojlanishini nazorat qilishni ham qamrab oladi.

UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan generativ sun'iy intellektdan ta'lim va ilmiy tadqiqotlarda foydalanishga oid tavsiyalarda ham ushbu texnologiyalarni inson manfaatlari, pedagogik maqsadlar, axborot xavfsizligi va mas'uliyatli foydalanish tamoyillari asosida joriy etish zarurligi ta'kidlanadi. O'zbekistonda italyan tiliga bo'lgan qiziqishning ortishi hamda ushbu tilning oliy ta'lim muassasalarida o'qitilishi uni samarali o'rgatishning metodik asoslarini takomillashtirish masalasini dolzarb qilib qo'ymoqda. Italyan tili filologiya, tarjimashunoslik, xalqaro munosabatlar, turizm, san'at va musiqa kabi yo'nalishlarda tahsil olayotgan talabalar uchun muhim kasbiy vosita hisoblanadi. Shu sababli italyan tilini o'qitish jarayonida nafaqat grammatik bilimlarni shakllantirish, balki talabalarning real kommunikativ vaziyatlarda tildan foydalana olish qobiliyatini rivojlantirish ham muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekistonning ko'p tilli ta'lim muhiti mazkur jarayonga alohida yondashishni talab qiladi. Xususan, o'zbek va rus tillarida so'zlashuvchi talabalar italyan tilini o'zlashtirishda turli lingvistik tajriba, grammatik bilimlar va kommunikativ ko'nikmalarga tayanishlari mumkin. Ushbu farqlarni hisobga olish o'qitish mazmuni, mashqlar tizimi va baholash mezonlarini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Mazkur maqolaning maqsadi O'zbekistonda italyan tilini o'qitishning mavjud xususiyatlarini tahlil qilish, o'zbek va rus tillarida so'zlashuvchi talabalar duch kelishi mumkin bo'lgan lingvistik hamda metodik qiyinchiliklarni aniqlashtirish va zamonaviy texnologiyalardan foydalanishga doir takliflarni ishlab chiqishdan iborat.

Bugungi kunda italyan tili O'zbekistonning bir qator oliy ta'lim muassasalarida asosiy yoki ikkinchi xorijiy til sifatida o'qitilmoqda. Muallif taqdim etgan ma'lumotlarga ko'ra, italyan tilini o'rganuvchi talabalar quyidagi oliy ta'lim muassasalarida tahsil oladilar:

- O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti - 289 nafar talaba;
- Samarqand davlat chet tillar instituti - 340 nafar talaba;
- Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti - 156 nafar talaba;

- Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti - 109 nafar talaba;
- Toshkent shahridagi Turin politexnika universiteti - 50 nafar talaba;
- O'zbekiston davlat konservatoriyasi - 30 nafar talaba.

Keltirilgan ma'lumotlar italyan tilining turli ta'lim yo'nalishlarida o'rganilayotganini ko'rsatadi. Bunda talabalar ehtiyojlari ham bir-biridan farq qiladi. Masalan, tarjimashunoslik yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun yozma va og'zaki tarjima, matn tahlili, leksik-semantik munosabatlar hamda madaniyatlararo muloqot muhim bo'lsa, musiqa va san'at yo'nalishlarida italyan tilidagi kasbiy terminologiyani o'zlashtirish alohida ahamiyat kasb etadi.

Shu nuqtayi nazardan, barcha talabalar uchun bir xil o'quv materiallaridan foydalanish o'rniga, ta'lim maqsadi va kasbiy ehtiyojlarga moslashtirilgan resurslarni ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir. Italyan tilini mustaqil o'rganishni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan tashabbuslar orasida Ibrat Farzandlari loyihasining faoliyati ham e'tiborga loyiq. Mazkur loyiha doirasida YouTube platformasida o'zbek tilidagi grammatik videodarslar va Ibrat Academy mobil ilovasida qo'shimcha o'quv mashqlari taqdim etiladi.

Bunday resurslar til o'rganuvchilarning mustaqil ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu bilan birga, italyan tilini o'rganishga mo'ljallangan yagona va kompleks milliy platformani yaratish masalasi dolzarbligicha qolmoqda. Bunday platforma grammatik tushuntirishlar, bosqichma-bosqich rivojlantirilgan mashqlar, audio va video materiallar, talaffuz bo'yicha topshiriqlar, lug'at bazasi hamda o'zlashtirish natijalarini kuzatish imkoniyatlarini birlashtirishi mumkin.

Xorijiy tilni o'rganish jarayonida talabaning ona tili va avvalgi til tajribasi muhim rol o'ynaydi. Birinchi tilning grammatik va leksik xususiyatlari yangi tilni o'zlashtirishni ayrim jihatlarida osonlashtirishi, boshqa holatlarda esa qiyinchilik tug'dirishi mumkin. Bu hodisa tilshunoslik va chet tilini o'qitish metodikasida lingvistik transfer hamda interferensiya tushunchalari orqali izohlanadi.

O'zbek va rus tillarida so'zlashuvchi talabalar italyan tilini o'rganishda bir xil boshlang'ich sharoitga ega bo'lmasliklari mumkin. Biroq bu farqlarni faqat ona tilining grammatik tuzilishi bilan izohlash yetarli emas. Talabalarning boshqa xorijiy tillarni bilishi, avvalgi ta'lim tajribasi, italyan tiliga ta'sirchanligi, motivatsiyasi va mustaqil mashq qilish imkoniyatlari ham natijalarga ta'sir ko'rsatadi.

Rus va italyan tillari hind-yevropa tillari oilasiga mansub bo'lib, ular o'rtasida ayrim tipologik o'xshashliklar mavjud. Masalan, ikkala tilda ham otlarning grammatik jinsi, son kategoriyasi va fe'llarning shaxs-son bo'yicha tuslanishi kuzatiladi. Bu o'xshashliklar talabalar uchun ayrim grammatik tushunchalarni

anglashni yengillashtirishi mumkin. Shu bilan birga, mazkur tillarning grammatik tizimlari to'liq bir xil emas. Italyan tilida artikllarning qo'llanishi, predlog va artikllarning birikishi, sifatlarning ot bilan moslashuvi hamda yordamchi fe'llar ishtirokidagi murakkab zamon shakllari o'ziga xos qoidalarga ega. Masalan, rus tilida ot oldidan italyan tilidagi kabi grammatik artikl ishlatilmaydi. Shu sababli rus tilida so'zlashuvchi talabalar ham *il libro, la casa, un amico* kabi birikmalarda artikllarni tanlash va qo'llashni alohida o'zlashtirishlari kerak. Bundan tashqari, rus tilidagi kelishiklar tizimi va italyan tilidagi predlogli konstruksiyalar o'rtasidagi farqlar ham muayyan qiyinchiliklarni yuzaga keltirishi mumkin. Shuning uchun o'qituvchi tillar o'rtasidagi o'xshashliklardan foydalanish bilan birga, ularning farqlarini ham tizimli ravishda tushuntirishi lozim.

O'zbek tili turkiy tillar oilasiga mansub bo'lib, italyan tilidan bir qator grammatik xususiyatlari bilan farq qiladi. O'zbek tilida grammatik ma'nolar ko'pincha qo'shimchalar orqali ifodalansa, italyan tilida grammatik munosabatlar flektiv shakllar, predloglar, artikllar va so'z tartibi orqali namoyon bo'ladi. Birinchidan, italyan tilidagi grammatik jins kategoriyasi o'zbek tilida mavjud emas. Shu sababli talabalar otlarning grammatik jinsini, ularga mos artikl va sifat shakllarini birgalikda o'zlashtirishlari zarur.

Masalan:

- *il ragazzo italiano* - italyan yigit;
- *la ragazza italiana* - italyan qiz;
- *i ragazzi italiani* - italyan yigitlar;
- *le ragazze italiane* - italyan qizlar.

Ushbu misollar ot, artikl va sifatning grammatik jihatdan moslashishini ko'rsatadi.

Ikkinchidan, italyan tilida fe'llarning shaxs va son bo'yicha tuslanishi muhim grammatik hodisa hisoblanadi. O'zbek tilida ham fe'l shakllari shaxs va son bilan bog'liq grammatik ma'nolarni ifodalasa-da, italyan tilidagi tuslanish tizimi, fe'l guruhlari va zamon shakllarining qo'llanishi o'ziga xosdir. Masalan, *parlare* fe'lining hozirgi zamonda tuslanishi quyidagicha: *io parlo, tu parli, lui/lei parla, noi parliamo, voi parlate, loro parlano*. Talabalar ushbu shakllarni faqat yodlash bilan cheklanmasdan, ularni kundalik kommunikativ vaziyatlarda qo'llashni ham mashq qilishlari kerak.

Uchinchidan, predloglardan foydalanish ham alohida e'tibor talab qiladi. Italyan tilidagi *a, di, da, in, con, su, per* kabi predloglarning qo'llanishi doimo o'zbek tilidagi muayyan kelishik yoki ko'makchi bilan to'g'ridan-to'g'ri mos kelavermaydi. Masalan:

- *Vado a scuola* — Men maktabga boraman.
- *Vivo in Italia* — Men Italiyada yashayman.
- *Parlo con Maria* — Men Mariya bilan gaplashaman.
- *Il libro di Marco* — Markoning kitobi.

Shu sababli predloglarni alohida soʻzlar sifatida emas, balki kontekst va maʼno bilan bogʻliq grammatik birliklar sifatida oʻrgatish samarali hisoblanadi. Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun ona tili bilan qiyoslash, tipik xatolarni tahlil qilish, grammatik konstruksiyalarni kontekstda oʻrgatish va bosqichma-bosqich murakkablashib boruvchi mashqlar tizimidan foydalanish tavsiya etiladi.

Xorijiy tilni oʻqitishning asosiy maqsadi grammatik qoidalarni bilish bilangina cheklanmaydi. Talaba tildan real muloqot vaziyatlarida foydalana olishi, suhbatdoshining fikrini tushunishi, oʻz munosabatini ifodalashi va muayyan ijtimoiy vaziyatga mos kommunikativ vositalarni tanlay bilishi lozim. Yevropa Kengashining *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion Volume* hujjatida kommunikativ faoliyat, oʻzaro hamkorlik, vositachilik va koʻp tillilikka oid kompetensiyalarga alohida eʼtibor qaratilgan. Ushbu yondashuv italyan tilini oʻqitishda ham talabaning real kommunikativ vazifalarni bajara olishiga yoʻnaltirilgan mashqlarni tashkil etish uchun nazariy asos boʻlib xizmat qiladi.

Kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish jarayonida madaniyatlararo muloqot ham muhim oʻrin tutadi. Michael Byram xorijiy tilni oʻrganish jarayonida til kompetensiyasi bilan bir qatorda, boshqa madaniyat vakillarining qarashlari, qadriyatlari va xulq-atvorini tushunish qobiliyatini shakllantirish zarurligini asoslaydi.

Italyan tilini oʻrgatishda bu yondashuvdan foydalanish talabalarga kundalik suhbatlar, rasmiy murojaatlar, mehmondoʻstlik, taʼlim, kasbiy munosabatlar va ijtimoiy muloqotga oid madaniy xususiyatlarni tushunishga yordam beradi. Masalan, *Come stai?* va *Come sta?* iboralari oʻrtasidagi farqni tushuntirishda faqat grammatik qoidaga emas, balki norasmiy va rasmiy muloqot vaziyatlariga ham eʼtibor qaratish lozim. Shunda talabalar til birliklarining shaklini oʻzlashtirish bilan birga, ulardan qachon va qanday foydalanishni ham oʻrganadilar.

Oʻzbekiston taʼlim muhitida talabalarining ogʻzaki nutqdagi ishtiroki ularning shaxsiy xususiyatlari, avvalgi taʼlim tajribasi, guruhdagi munosabatlar va xato qilishdan qoʻrqish darajasi bilan bogʻliq boʻlishi mumkin. Ayrim talabalar oʻz fikrini chet tilida ifodalashda ikkilanishi, boshqalari esa muloqotga tezroq kirishishi mumkin. Bunday farqlarni faqat milliy mentalitet bilan izohlash ilmiy

jihatdan yetarli emas; ularni aniqlash uchun kuzatish, so'rovnoma va suhbat kabi tadqiqot usullaridan foydalanish lozim.

Raqamli texnologiyalar xorijiy til ta'limining muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda. Videodarslar, mobil ilovalar, elektron lug'atlar, interaktiv testlar va sun'iy intellektga asoslangan vositalar talabalarning mustaqil ta'lim olishini qo'llab-quvvatlaydi. Italyan tilini o'qitishda raqamli vositalardan foydalanishning asosiy afzalliklaridan biri o'quv materiallarini talabaning bilim darajasi va individual ehtiyojlariga moslashtirish imkoniyatidir. Masalan, boshlang'ich darajadagi talabalar artikllar, otlarning jinsi, hozirgi zamon fe'llari va sodda gap tuzilishiga oid mashqlarni bajarishlari mumkin. Yuqori darajadagi talabalar esa matn tahlili, murakkab grammatik konstruksiyalar, tarjima va akademik yozuv bilan shug'ullanishlari mumkin.

O'zbekistonning ko'p tilli ta'lim muhiti italyan tilini o'qitishda moslashuvchan, talaba ehtiyojlariga yo'naltirilgan va ilmiy asoslangan metodik tizimni ishlab chiqishni talab qiladi. Bunday tizimda lingvistik farqlar, kommunikativ ehtiyojlar, madaniy kontekst va texnologik imkoniyatlar o'zaro uyg'unlashtirilishi kerak.

Tarjimashunoslik talabalari uchun tarjima strategiyalari, matn tahlili va madaniy birliklarni tarjima qilishga oid topshiriqlar, turizm yo'nalishidagi talabalar uchun esa sayohat, mehmonxona, restoran va gidlik faoliyatiga oid dialoglar samarali bo'lishi mumkin. Mazkur takliflarni amaliyotga joriy etishdan oldin ularning samaradorligini empirik tadqiqotlar orqali tekshirish lozim. Buning uchun o'zbek va rus tillarida so'zlashuvchi talabalar ishtirokida diagnostik testlar, so'rovnomalar, dars kuzatuvlari va tajriba mashg'ulotlarini tashkil etish mumkin. Olingan natijalar asosida o'quv materiallarini takomillashtirish va samarali metodlarni aniqlash imkoniyati yaratiladi.

Xulosa. O'zbekistonda italyan tilini xorijiy til sifatida o'qitish jarayoni lingvistik, metodik, madaniy va texnologik omillarning o'zaro ta'siri bilan tavsiflanadi. Italyan tilini o'rganuvchi talabalar soni va ularning ta'lim yo'nalishlari xilma-xilligi o'quv jarayonini talabalarning individual hamda kasbiy ehtiyojlariga moslashtirish zarurligini ko'rsatadi. O'zbek va rus tillarida so'zlashuvchi talabalar italyan tilini o'rganishda turli lingvistik tajribaga tayanadilar. Rus va italyan tillari o'rtasidagi ayrim grammatik o'xshashliklar o'zlashtirish jarayonini yengillashtirishi mumkin bo'lsa-da, bu holat rus tilida so'zlashuvchi talabalar uchun barcha mavzular oson kechishini anglatmaydi. Xuddi shuningdek, o'zbek va italyan tillari o'rtasidagi strukturaviy farqlar o'zbek tilida so'zlashuvchi talabalar uchun muayyan qiyinchiliklarni yuzaga keltirishi

mumkin, biroq ularning ta'lim natijalari boshqa ko'plab omillarga ham bog'liq. Shu sababli italyan tilini o'qitishda qiyosiy-lingvistik tahlil, kommunikativ metodlar, madaniyatlararo yondashuv va individual ta'lim strategiyalarini birgalikda qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, talabalarni og'zaki muloqotga faol jalb etish, xato qilishdan qo'rqmay fikr bildirishga undash va real kommunikativ vaziyatlarni modellashtirish ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qilishi mumkin.

Raqamli platformalar va sun'iy intellekt vositalari individual mashqlar yaratish, yozma nutqni takomillashtirish, mustaqil ta'limni qo'llab-quvvatlash va o'zlashtirish jarayonini kuzatishda muhim imkoniyatlarni taqdim etadi. Biroq ushbu vositalardan foydalanish o'qituvchining metodik rahbarligi, pedagogik nazorati va madaniyatlararo muloqotni tashkil etishdagi rolini inkor etmasligi kerak.

Umuman olganda, O'zbekiston sharoitida italyan tilini o'qitishning samarali modelini shakllantirish uchun milliy ta'lim muhitining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga oluvchi, lingvistik farqlarni tahlil qilishga asoslangan va zamonaviy texnologiyalar bilan boyitilgan metodik tizimni ishlab chiqish zarur. Bunday tizimni yaratish va uning samaradorligini tekshirish italyan tilini o'qitish sifatini oshirish, talabalarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish hamda xalqaro ta'lim va madaniy hamkorlik imkoniyatlarini kengaytirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Miao, F., Holmes, W. Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris: UNESCO, 2023.
2. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment-Companion Volume. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2020.
3. Byram, M. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. Clevedon: Multilingual Matters, 1997.
4. Canale, M., Swain, M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing. Applied Linguistics, 1980, Vol. 1, No. 1, pp. 1–47.
5. Krashen, S. D. Principles and Practice in Second Language Acquisition. Oxford: Pergamon Press, 1982.

6. Ellis, R. The Study of Second Language Acquisition. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2008.
7. Dörnyei, Z. Motivational Strategies in the Language Classroom. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
8. Horwitz, E.K.; Horwitz, M.B.; Cope, J. (1986). «Foreign Language Classroom Anxiety». The Modern Language Journal, 70, 125-32.
9. Maugeri G., 2017, La progettazione degli ambienti didattici per l'apprendimento delle lingue straniere, Edizioni Ca' Foscari, Venezia.